

59 לגבי דיני ערכין: 'הַשְּׁנַיִם בְּיָדָךְ' – הדין שערך אדם נקבע לפי גילו,
 60 נאמר לגבי האדם שהעריכוהו, ולא במעריך, בַּיָּצֵד, יָלַד – צעיר, מִבֵּן
 61 עשרים עד ששים, שְׁהַעֲרִיף זָקֵן – בן ששים ומעלה, נוֹתֵן עֶרְךָ זָקֵן,
 62 והיינו חמשה עשר שקלים, ולא ערך צעיר שהוא חמשים שקלים.
 63 וְזָקֵן שְׁהַעֲרִיף אֶת הַיָּלֵד, נוֹתֵן עֶרְךָ יָלֵד. ממשכיבה המשנה ומבארת:
 64 'הַעֲרִיבִין בְּנַעֲרָה' – ערך אדם לפי זכר או נקבה נקבע לפי הנערך ולא
 65 לפי המעריך, בַּיָּצֵד, אִישׁ שְׁהַעֲרִיף אֶת הָאִשָּׁה – שהתחייב לתת את
 66 ערכה להקדש, נוֹתֵן עֶרְךָ אִשָּׁה. וְאִשָּׁה שְׁהַעֲרִיבָה אִישׁ, נוֹתְנָה עֶרְךָ
 67 אִישׁ.
 68 מבארת המשנה את הכלל הנוסף ששינו: 'וְהַעֲרֵךְ בְּזָמַן הָעֶרֶךְ' –
 69 ערך אדם נקבע לפי גילו בשעת ההערכה, ולא בשעת התשלומים,
 70 בַּיָּצֵד, הַעֲרִיבוּ הַכֹּהֵן כַּשְּׂהִיָּה פְּחוֹת מִבֵּן חָמֵשׁ, שֶׁעֲרָכוּ חֲמֵשָׁה
 71 שקלים, וְנַעֲשֶׂה יָתֵד עַל בֵּן חָמֵשׁ, שאז ערכו גדול יותר, או שהיה
 72 פְּחוֹת מִבֵּן עֶשְׂרִים, שֶׁעֲרָכוּ עֶשְׂרִים שקלים, וְנַעֲשֶׂה יָתֵד עַל בֵּן
 73 עֶשְׂרִים, שהשתנה ערכו, תמיד נוֹתֵן כְּפִי עֲרָכוּ בְּזָמַן הָעֶרֶךְ, ואף
 74 שעתה נשתנה ערכו.

נמרא

75 ישנם שני מיני חיובים שאדם יכול לחייב את עצמו: א. חיוב 'ערכין',
 76 כשאומר 'ערכי עלי', או 'ערך פלוני עלי', שבוה קצבה התורה את
 77 ערכו של כל אדם לפי גילו, ולפי זכר או נקבה. ב. חיוב 'נדרים',
 78 כשאומר 'דמי עלי' או 'דמי פלוני עלי' או 'דמי חפץ פלוני עלי', שבוה
 79 משלם כפי שווי האדם או החפץ להמכר בשוק.
 80 הברייתא שלפנינו דנה בחילוק בין סוגי החיובים לגבי הדין האחרון
 81 במשנה: תָּנוּ רַבָּנָן, אֵתָּה הַקְּשִׁית 'דְּמִים' ל'עֲרִיבִין' – הקישה התורה
 82 ודימתה את דין האומר 'דמי פלוני עלי' או 'דמי חפץ פלוני עלי' לדין
 83 האומר 'ערך פלוני עלי' לגבי דברים אלו, 'מִרְגְּלִית לְקָלִים' – שאם
 84 אדם 'קל', עני, התחייב בערכו או בערך אדם אחר, ובא הכהן
 85 להעריך את ממונו [כדין] 'השג יד' האמור לעיל, שהכהן מעריך את
 86 חיובו לפי ממונו, ולא יותר. ויש בידו מרגלית השוה לשלשים סלעים,
 87 היה מקום לומר, כיון שאם נמתין עד שיביאנה לעיר גדולה שיש שם
 88 עשיר שיקנה אותה בחמשים סלעים, אף עתה יעריבנו הכהן כאילו
 89 יש לו חמשים סלעים, אין אומרים כן, אלא מעריכים אותה בשלשים.
 90 כמקומה עתה. ולענין זה הוקש המתחייב בדמים למעריך, שאם אמר
 91 'דמי מרגלית זו עלי', אין שמין אותה לפי שויה בעיר גדולה, אלא
 92 כמקומה עתה. וכן הוקשו דמים לערכין 'לִידֵן בְּבִבְדוּדוֹ', שאם העריך
 93 אבר שהנשמה תלויה בו, כגון שאמר 'ערך ראשי עלי' מתחייב בערך
 94 כולו, כך גם לגבי 'דמים', אם אמר 'דמי ראשי עלי' נותן את דמי כולו.
 95 ממשכיבה הברייתא ואומרת: כיון שהוקשו 'דמים' ל'ערכין', יָבֹול הֵיית
 96 לומר שֶׁנִּקְוֶה עֲרִיבִין לְדְמִים ללמוד שְׁבַעֲרַכִּין יִתֵּן את הערך בַּשְּׁעֵת
 97 נְתִיבָה, כשם שהאומר 'דמי עלי' חייב כפי שוויו להמכר לעבד בשעת
 98 נתינת הדמים, תְּלָמוּד לֹאֲמַר (ויקרא כו ז) 'וְהַעֲרַכְךָ (בֵּן) יָקוּם',
 99 שמשמע שֶׁאֵינוֹ נוֹתֵן אֶלָּא כמו שהיה שוה בְּזָמַן הָעֶרֶךְ, ולא כשעת
 100 הנתיבה, וכמבואר במשנתנו.

משנה

102 נאמר בתורה שחיוב 'ערכין' הוא לפי גילו של האדם שהעריכוהו,
 103 שנאמר (ויקרא כו ג-ז) 'וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַיָּזְכָּר מִבֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֵּן
 104 שְׁשִׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, וְאִם נִקְבָּה
 105 הוא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל, וְאִם מִבֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֵּן עֶשְׂרִים
 106 שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַיָּזְכָּר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים, וְאִם
 107 מִבֵּן חָדָשׁ וְעַד בֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַיָּזְכָּר חֲמֵשֶׁה שֶׁקֶלִים כֶּסֶף
 108 וְלִנְקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שֶׁקֶלִים כֶּסֶף, וְאִם מִבֵּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְעַד אִם
 109 זָכָר וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמֵשֶׁה עֶשֶׂר שֶׁקֶל וְלִנְקֵבָה עֶשְׂרֵה שֶׁקֶלִים'.
 110 המשנה מבארת כיצד דנים את גיל האדם לגבי חיוב ערכין. נאמר
 111 בתורה שתינוק מִבֵּן חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה עֲרָכוּ חֲמֵשֶׁה שֶׁקֶלִים לִזְכָּר וּשְׁלֹשָׁה
 112 שקלים לנקבה, אמנם פחות מִבֵּן חֹדֶשׁ אֵין לוֹ עֶרֶךְ כֻּלָּל. אומרת
 113 המשנה: יוֹם שְׁלֹשִׁים עֲצוּמוֹ, בְּלִמְטָה הִימָנָה – כפחות מחודש, שאם
 114 אמר אדם 'ערך פלוני קטן עלי' ואותו קטן היה באותו יום בן שלושים
 115 המשך בעמוד קעד

1 וְאַחַר כֵּךְ מָתָה בְּתוֹ, קוּדֵם שֶׁהָעִיד, או שהיה פָּקֵחַ וְנִתְחַרְשׁ וְחֹדֶר
 2 וְנִתְפַקֵּחַ, פְּתוּחַ וְנִסְתָּמָא וְאַחַר כֵּךְ נִתְפַתַּח, שְׁפוּי וְנִשְׁתַּמַּח וְחֹדֶר
 3 וְנִשְׁתַּפַּח, כְּשֶׁר לַהֲעִיד. מסיימת הברייתא: זֶה הַכֶּלֶל, כָּל שֶׁתְּחַלְּתוּ
 4 וְכֹפֹו – ראיית העדות ושעת הגדתה היו בְּכַשְׁרוּת, כְּשֶׁר, ואף
 5 שבאמצע היה זמן של פסול. ואם אכן רבי יהודה דורש מהפסוק 'וְאִם
 6 מָךְ הוּא' שיהא במכותו מתחילה ועד סוף, מדוע לא נדרוש מהפסוק
 7 'וְהוּא עַד' שיהא כשר מתחילה ועד סוף.
 8 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: שְׁאֵינִי הֵתֵם – שונה הדבר לגבי עדות, כיון דְּאֲמַר
 9 קְרָא (ויקרא ה א) 'אוֹ רָאָה וְגו' אִם לֹא יִגִּיד', הרי שרק בְּרֵאִיָּה
 10 וְהִנְדָּה תִּלָּא רְחֻמָּנָא מִיִּלְתָּא – תלתה התורה את כשרות העד, וְהָא
 11 אִיבָא – והרי אלו היו בכשרות בכל האופנים שהובאו בברייתא.
 12 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְאֵלָּא לְפִי זֶה לִשְׁוֹן 'וְהוּא עַד' שאמרה תורה לְמַה
 13 לִי – מה דורשים ממנה. מבארת הגמרא: פסוק זה נצרך לְכַדְתֵּינָא
 14 בברייתא לגבי חיוב קרבן שבועת העדות, אִם רָאָה בעל הדין סִיֵּאָה
 15 (ו-סיעה), קבוצה שֶׁל בְּנֵי אֲרָם עוֹמְדִין, וְהֵיוּ עִידֵיו בִּינֵיהֶן, וְאֲמַר
 16 לְכֻלָּם יִחַד 'מִשְׁפִּיעֵנִי עֲלֵיכֶם שֶׁאִם יוֹדְעִים אַתֶּם לִי עֵדוֹת שֶׁתְּבֹאוּ
 17 וְהָעִידוּנִי, וְקִיבְלוּ אֶת שְׁבוּעַתוֹ, וְלֹא הָעִידוּהוּ, יָבֹול הֵיית לומר שִׁהוּ
 18 הָעִידִים הֵיִיבִין קֶרְבַּן שְׁבוּעַת הָעֵדוּת, כִּדָּן עֵדִים שִׁיּוּדְעִים עֵדוֹת
 19 וְנִשְׁבַּעִים שֶׁאֵינִים יוֹדְעִים, תְּלָמוּד לֹאֲמַר 'וְהוּא עַד', ומשמע שיהא
 20 העד ידוע ומיוחד, וְהָרִי כֵּן לֹא יִיחַד אֶת עִידֵיו, אלא השביע את
 21 כל הקבוצה יחד. ממשכיבה הברייתא: יָבֹול הֵיית לומר שיהיו פטורים
 22 אֶפִּילוּ אֲמַר שהוא משביע את כָּל מִי שִׁיּוּדַע לוֹ עֵדוֹת, תְּלָמוּד
 23 לֹאֲמַר 'וְהוּא עַד', וְהָרִי יִיחַד עִידֵיו, שהרי אמר שהוא משביע רק את
 24 אלו היודעים לו עדות, ולא את כל הקבוצה, ולכן הם חייבים.
 25 שנינו במשנה: 'אֶבֶל בְּקִרְבָּנוֹת אֵינוֹ בֵּן וְכוּ' אפילו מת אביו והניח
 26 לו ריבוא, או ספינתו בים ובאה לו ברבואות, אֵין להקדש בה כלום.
 27 מקשה הגמרא: אִם אֲבִיו מֵת וְהֵנִיחַ לוֹ רִיבּוּא דִּינָרֵי זָהָב, עֲשִׂיר הוּא,
 28 ומדוע מעריכים אותו כעני, ואֵין להקדש כלום בממון זה. מִתְרַצַּת
 29 הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אִימָא – אמור בביאור המשנה שאביו
 30 מְנִיחַ לוֹ רִיבּוּא, כלומר עתיד להוריש לו ריבוא, אך עדין אין מת
 31 אביו, ולכן הוא נערך כעני. תמזהה הגמרא: אִם אֲבִיו חִז וְדָא
 32 שאין בנו נחשב עשיר. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: מְדוּבַר בְּשִׁשְׁהָה אֲבִיו גּוֹסֵם
 33 בשעה שהכהן מעריכו, מַהוּ דְרִימָא – שמה תאמר, כיון שרוב
 34 גּוֹסֵסִין לְמִיתָה, הרי הוא נחשב כעשיר, ויתחייב בערך עשיר, קָא
 35 מְשַׁמַּע לָן – משמיעה לנו המשנה שאין אומרים כן, אלא כיון שהאב
 36 עדיין חי, ולא ירש הבן כלום, דינו כעני.
 37 הַגְּמָרָא מְמַשְׁכִּיבָה לְבַרֵּר אֶת דְּבָרֵי הַמְּשֻׁנָּה: אִם הֵייתָ 'סְפִינְתוֹ בֵּין
 38 וּבָאָה לוֹ בְּרִיבּוּאוֹת' – באה עם סחורה בשווי עשרות אלפי מניס,
 39 הרי עֲשִׂיר הוּא, ומדוע הוא נערך כעני. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב
 40 חֲסִדָּא, מְדוּבַר בְּשִׁשְׁהָה סְפִינְתוֹ מוֹחֲפֵרֵת וּמוֹשַׁבֵּרֵת בֵּין אַחֲרִים,
 41 ואֵין לוֹ בעלות על הסחורה שבספינה, וְרִיבּוּאוֹת הֵיינוּ דְמֵי הַחֲכִירָה
 42 והשכירות שצריכים לשלם לו. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: וְהָאִיבָא כְּשִׁירוֹת –
 43 הרי יש לו את דמי השכירות שמשלמים לו, ומדוע הוא נידון כעני.
 44 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: שְׁכִירוֹת אֵינָה מוֹשַׁלְמַת אֶלָּא לְבַסּוּף – אין השוכר
 45 מתחייב בתשלום דמי השכירות אלא כשמתים זמן ההשכרה, וכיון
 46 שעתה עדיין לא הסתיים הזמן ואֵין חייבים לשלם לו, אֵינוֹ עֲשִׂיר.
 47 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהִשְׁוִיָּךְ לֵיהּ מְשׁוּם סְפִינָה – די בכך שיש לו את
 48 הספינה עצמה כדי להחשיבו לעשיר, שהרי היא שוה ממון רב.
 49 מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: הָא מְנִי – משנה זו, כדעת מי היא, כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר
 50 הוּא, דְהָתֵן (להלן כג): רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמַר, כששם הכהן את נכסי
 51 המעריך, משאיר לו את החפצים והכלים הנצרכים לו לפרנסתו, אִם
 52 הָיָה הַמַּעֲרִיךְ אִיבָר, נוֹתֵן לוֹ את צְמָדוֹ – צמד הבקר שהוא חורש
 53 בהם, ואֵינוֹ כוֹלֵלם בְּהַעֲרַכְתּוֹ נַכְסָיו. וְאִם הֵיית חָפֵר – מוביל סחורות
 54 על גבי חמור, נוֹתֵן לוֹ חֲמוּרָו. והוא הדין כאן, כיון שהוא מתפרנס
 55 מספינתו, מניחים לו אותה, ואֵינָה כֻּלָּל הַעֲרַכְתּוֹ, וכיון שללא
 56 הספינה אֵין לוֹ ממון רב, דינו כעני.

משנה

משנתנו ממשכיבה לבאר את הכללים האמורים בתחילת הפרק (ז).

11 ואני תפלה, אשר אל אלקים הויי צבאות ישפיע לכם
 12 שפעת חיים וברכה מרובה בהצלחה מופלגת בעבודתכם
 13 הקדושה, ולרגליכם יתברכו מורכס מנהליכם ומדריככם,
 14 הורכס אחיכס אחיותיכס וכל בני משפחותיכס והמנדבים
 15 מחזיקי המוסד הקי "תומכי תמימים" יצ"ו עם בני ביתם -
 16 ה' עליהם יחיו - בכל מיילי דמיטב מנפס ועד בשר.
 17 והנני ידיכס עזו החפץ בטובכס והצלחתס בגשמיות
 18 וברוחניות המברכס
 19 יוסף יצחק

1 במשבצות של מדות טובות באהבה וחיבה.
 2 על פי הרצאת ידידי הרבנים מנהלי המערכות, הנה נראה
 3 ת"ל הטבה בהנהגת התלמידים בכל העניינים המפורטים לעיל,
 4 אבל עוד דרוש תקון רב.
 5 והנני פונה אליכס בזה לאמר: איש איש מכס באיזה
 6 מערכה שהוא, מן המכינות עד האולם הגדול, יברככס
 7 השייית, יתאמץ בכל כחו למלאות חובת תעודתו, לשקידה
 8 בלימודים, בעבודת התפלה, בזהירות קיום המצות בהידור,
 9 במשמעת מורים, באהבת חברים, במסירה פנימית, לרוחה של
 10 "תומכי תמימים" יצ"ו.

גאג"ק מוהרריי"צ נר"ך ג

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' א

33 **נמרא**
 34 שנינו במשנה: 'תלמוד לומר 'שנה' 'שנה' לגזירה שוה, מה שנה
 35 האמורה בשנת ששים כלמטה, אף שנה האמורה משנת חמש ושנת
 36 עשרים כלמטה ממנו, בין להקל ובין להחמיר'.
 37 הגמרא מבארת כיצד נדרשת גזירה שוה זו. אומרת הגמרא: 'מופנה'
 38 - גזירה שוה זו נדרשת מתיבות 'שנה' 'שנה' שהן מיותרות לגמרי
 39 בפסוק, ופניותו ללמד גזירה שוה זו, 'דאי לא מופנה' - שאילו לא היו
 40 תיבות אלו פניות לדרשה זו, 'איכא למיפרך בדרפריכין' - היה ניתן
 41 להקשות על גזירה שוה זו את הקושיא האמורה במשנתנו, שמא מה
 42 שאמרה תורה ששנת ששים כלמטה הימנה היינו להחמיר, שישלם
 43 ערך גבוה יותר, ולא להקל. ואומרת הגמרא שאכן 'שנה' 'שנה'
 44 'יתירי פתיכי' - תיבות 'שנה' 'שנה' שכתבה התורה מיותרות הן, שכן
 45 יכלה התורה לכתוב 'אם מן חמש שנים ועד בן עשרים', והיינו
 46 יודעים ש'עשרים' היינו עשרים שנה, וכן לגבי בן ששים יכלה התורה
 47 לכתוב 'מן עשרים שנה ועד בן ששים' ונמצא שתיבת 'שנה' מיותרת
 48 בין אצל המלמד ובן ששים ובין אצל הנלמד ובן עשרים. ועל גזירה
 49 שוה מופנה אין מקשים כלל.
 50 הגמרא מבררת האם דין משנתנו תלוי במחלוקת תנאים. מבררת
 51 הגמרא: 'לימא מהגיתין דלא פריי' - שמא נאמר שמשנתנו
 52 שמצריכה פסוק ללמד ששנת העשרים כלמטה הימנה אינה סוברת
 53 כרבי, 'דאי רבי האמר 'עד', ועד בכלל' - כל מקום שנאמרה לשון
 54 'עד', כגון עד זמן מסוים או עד מקום מסוים, הרי אותו הדבר כולל.
 55 וכיון שאמרה התורה (ויקרא כז ה) 'מן חמש שנים ועד בן עשרים
 56 שנה' אנו יודעים ששנת עשרים בכלל, והיינו כלמטה הימנה. דתניא
 57 בבביתא, נאמר בפסוק לגבי חג הפסח 'מיום הראשון ועד יום השביעי', יכול
 58 ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון ועד יום השביעי, יכול
 59 היית לומר שהאמור בתורה 'מיום הראשון' ו'טו' בניסן היינו מאחרי
 60 היום הראשון, ולא ראשון בכלל - ואין היום הראשון בכלל איסור
 61 אכילת חמץ, וכן מה שנאמר 'עד יום השביעי' ו'כ"א בניסן' היינו קודם
 62 היום השביעי ולא שביעי בכלל - אין היום השביעי בכלל האיסור.

1 יום, הרי זה כמעריך קטן פחות מבן חודש ולא התחייב כלום. שנת
 2 חמש עומדה, והיינו ילד בתוך השנה החמישית לחייו, קודם שהשלים
 3 חמש שנים, ושנת עשרים - שנת העשרים לחיי האדם, קודם
 4 שהשלים שנה זו, כלמטה מהם, ורק אחרי שהשלים חמש שנים
 5 שלימות נידון כ'מבן חמש שנים', ולאחר שהשלים עשרים שנה נידון
 6 כ'מבן עשרים שנה'. שנאמר (שם) 'ואם מן ששים שנה ומעלה',
 7 ותיבת 'ומעלה' מלמדת שרק לאחר שהשלים ששים שנה נידון כזקן
 8 וערכו חמשה עשר שקלים. ואף שלא נאמרה לשון זו בכולם, מכל
 9 מקום הרי אנו למדים בבולן מהאמור לגבי שנת ששים, מה שנת
 10 ששים עצמה כלמטה הימנה, עד שישלים ששים שנה שלימות,
 11 כמשמעות תיבת 'ומעלה', אף שנת חמש ושנת עשרים כלמטה
 12 הימנה.
 13 תמזה המשנה על עצמה: הן - וכי וכו' הוא הדבר, והרי יש לדחות
 14 לימוד זה, אם מצאנו שעשה הכתוב שנת ששים עצמה כלמטה
 15 מהנה, לענין להחמיר על המעריך, שהנערך נידון כפחות מששים
 16 שערכו חמשים שקלים, ולא כבן ששים ומעלה שערכו רק חמשה
 17 עשר שקלים, וכי נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה ממנו
 18 לענין להקל, שהרי ערכו של פחות מבן חמש הוא רק חמש סלעים,
 19 ואחר גיל חמש ערכו חמשה עשר שקלים, וכן ערכו של פחות מבן
 20 עשרים הוא חמשה עשר סלעים, ולאחר שנעשה בן עשרים ערכו
 21 חמשים שקלים, ומגין שכונת התורה היתה אף להקל על המעריך.
 22 תלמוד לומר - לכן נאמרה לשון 'שנה' 'שנה' בשלש המקומות, בן
 23 חמש שנים, 'בן עשרים שנה' ו'בן ששים שנה', לגזירה שוה, וכך יש
 24 לדרוש, מה 'שנה' האמורה בשנת ששים ושנת הששים עצמה
 25 נידונת כלמטה, אף 'שנה' האמורה בשנת חמש ושנת עשרים
 26 כלמטה ממנו, בין להקל ובין להחמיר.
 27 המשנה מביאה את דעת התנא המוסיף על דינים אלה: רבי אלעזר
 28 אומר, לא רק שנת חמש ושנת עשרים ושנת ששים עצמן נידונות
 29 כלמטה מהן, אלא לעולם הן נידונות כך עד שיהיו יתירות על השנים
 30 הללו הדיש ויום אחר, ורק לאחר שנעשה בן חמש שנים שלימות
 31 וחודש ויום, נעשה דינו כ'מבן חמש שנים ומעלה', וכן לגבי בן עשרים
 32 ששים.

ערכין דף יח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קמה

60 וְעֵינֵינוּ שְׂנֵאמַר לגבי מצורע (ויקרא יג יב-יג) וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח
 61 הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו
 62 לְכָל מַרְאֵה עֵינָיו הִכְהֵן וְגו' טהור הוא, ודרשו חכמים 'רֹאשׁוֹ, וְלֹא
 63 רֹאשׁוֹ בְּבָלָל, וְרִגְלָיו, וְלֹא רִגְלָיו בְּבָלָל, כלומר, אין כוונת הפסוק
 64 שאף ראשו ורגליו נגועים בצרעת, אלא די בכך שכל גופו מלבד
 65 ראשו ורגליו יהיו נגועים, ובכך הוא טהור. ואם כן אף לגבי פסח שמה
 66 נאמר שהיום הראשון והשביעי אינם בכלל איסור חמץ, תְּלִמּוּד
 67 לְזוּמַר (שמות יב יח) 'בְּרֹאשׁוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבֵי תַאֲכָלוּ
 68 מִצַּת עֵד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ עֶרְבֹה, הרי צציתיה תורה
 69 בפירוש על אכילת מצות מיום ראשון של פסח ועד סוף יום שביעי.
 70 רַבִּי אֱמֵר, אֵינִי צָרִיף – אין צורך לדרוש כן, אלא מהפסוק 'מִיּוֹם
 71 הָרֹאשׁוֹן עַד יוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצַמוּ יֵשׁ לַלִּמּוּד כֵּן, כיון שפירוש 'רֹאשׁוֹן'
 72 האמור בפסוק היינו וְאִם רֹאשׁוֹן בְּבָלָל הַאיסור, ובלשון 'שְׁבִיעִי'
 73 כוונת הפסוק וְשְׁבִיעִי בְּבָלָל. ואם כן לדברי רבי אף לענין ערכין אין
 74 צורך בגזירה שוה, אלא כיון שנאמר בפסוק 'עַד בֵּן חָמֵשׁ הָרִי חָמֵשׁ'
 75 בכלל, והיינו עד סוף השנה החמישית, וכן 'עַד בֵּן עֶשְׂרִים' היינו עד
 76 סוף השנה העשרים, ושלא כדברי משנתנו הלומדת כן מכח הגזירה
 77 שוה.
 78 מבאר הגמרא: אֲפִילוּ תְרֵמָא רַבִּי – אפילו אם תאמר שמשנתנו
 79 כרבי, אין כאן קושיא, כיון שכאן אף רבי מודה שיש צורך בגזירה
 80 שוה, ד'שְׁקוּלֵי מִשְׁקָלֵי קְרָא' – הפסוקים שקולים הם, ואפשר
 81 לדורשם בשני פנים. מְבַדֵּי בְּתִיב – הרי נאמר בפסוק (ויקרא כז ו)
 82 'מִכֶּן חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים, ולדברי רבי היינו עד סוף חמש שנים,
 83 ואם כן תו' 'מִכֶּן חָמֵשׁ' (וְעַד בֶּן עֶשְׂרִים) לְמָה לִי – למה כתבה
 84 התורה בפסוק הקודם 'מִבֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְעַד בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, לא היה
 85 לה לכתוב אלא 'עַד בֵּן עֶשְׂרִים שָׁנָה' בלי להקדים 'מִבֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים',
 86 ובכך שהקדימה 'מִבֵּן חָמֵשׁ שָׁנִים' משמע שהשנה החמישית עצמה
 87 נחשבת כלמעלה מחמש, כשם שלרבי 'מִיּוֹם הָרֹאשׁוֹן' האמור בפסח
 88 כולל את היום הראשון. הִילָכָה אִישׁתַּקְלוּ לְהוּ – נמצא שהפסוקים
 89 שקולים ניתנו לדורשם לכאן או לכאן, ולכן יש צורך בגזירה שוה.
 90 האמורה במשנתנו, להכריע שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הן.
 91 הגמרא מבארת את הדרשה לגבי מצורע שהובאה לעיל: אֱמֵר מִר
 92 בברייתא, נאמר לגבי מצורע (ויקרא יג יב-יג) וְאִם פָּרוּחַ תִּפְרַח
 93 הַצָּרַעַת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַצָּרַעַת אֶת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רִגְלָיו
 94 לְכָל מַרְאֵה עֵינָיו הִכְהֵן וְגו' טהור הוא, ודרשנו, 'רֹאשׁוֹ, וְלֹא רֹאשׁוֹ
 95 בְּבָלָל, וְרִגְלָיו, וְלֹא רִגְלָיו בְּבָלָל.
 96 מבררת הגמרא: מְנַלְן – מנין שאין ראשו ורגליו בכלל, ואף אם אינם
 97 נגועים, טהור הוא. מבארת הגמרא: אִיבְעִית אִימָא – אם תרצה
 98 תוכל לומר, שְׂאֵנִי סִימָנִים דְּנוֹפֵי מְסִימָנִים דְּרֹאשׁוֹ – שונים הם
 99 סימני צרעת הגוף מסימני צרעת הראש, שכן צרעת במקום בשר
 100 [צרעת הסימן] סימנה בשיער לבן, ואילו צרעת במקום שיער [צרעת
 101 הראש] סימנה בשיער צהוב, וממילא מסתבר שאין ראשו כולל במה
 102 שאמר הפסוק 'וכסתה הצרעת את כל עור הנגע'. ואִיבְעִית אִימָא –
 103 ואם תרצה תוכל לומר, שהטעם הוא לפי שנאמר בפסוק (שם) 'לְכָל
 104 מַרְאֵה עֵינָיו הִכְהֵן, ואין הכהן יכול לראות את נגעי הראש מחמת
 105 השיער שיש בו, ולא את נגעי הרגל במקום שבין אצבע לאצבע,
 106 שהם מוסתרים, ולכן ודאי אין כוונת הפסוק שהיו הראש והרגלים
 107 בכלל.
 108 שנינו במשנה: רַבִּי אֱלֵעָזַר אֱמֵר, עַד שִׁיהוּ יְתִירוֹת עַל הַשָּׂנִים
 109 חוֹדֶשׁ וְיוֹם אֶחָד.
 110 הגמרא מביאה ברייתא בבאור טעמו של רבי אלעזר: תֵּנִיא
 111 בברייתא, רַבִּי אֱלֵעָזַר אֱמֵר, נֵאמַר בָּאן, בערכין לשון 'למעלה',
 112 שנאמר (ויקרא כז ו) 'מִכֶּן שָׁנִים שָׁנָה וְנִמְעַלָה, וְנֵאמַר לְהֵלֵךְ, לגבי
 113 מנין הלויים (במדבר ג טו) פָּקֹד אֶת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 114 כָּל זָכָר מִכֶּן חֹדֶשׁ וְנִמְעַלָה תִּפְקְדוּם, ודורשים גזירה שוה 'ומעלה'
 115 ומעלה, מֵה לְהֵלֵךְ, לגבי מנין הלויים, כוונת הפסוק מִכֶּן חוֹדֶשׁ וְיוֹם
 116 אֶחָד, שהרי 'בֵּן חוֹדֶשׁ' היינו שכבר נגמר החודש הראשון, 'ומעלה'
 117 היינו שנכנס כבר יום אחד בחודש השני, אִם בָּאן לגבי ערכין, לשון
 118 'ומעלה' באה להוסיף על מנין השנים האמור בתורה (מִכֶּן) חוֹדֶשׁ

וְיוֹם אֶחָד, והיינו שיהיה בן ששים חודש ויום אחד.
 שואלת הגמרא: וְאִימָא – ושמה תאמר שיהא הדין בערכין כִּי הָתָם
 – כמו שם, במנין הלויים, מֵה הָתָם, חֵד וְיִמָא – כמו ששם נוסף על
 החודש רק יום אחד, אִם בָּאן נוסף רק חֵד וְיִמָא על ששים השנים,
 ומנין שיש להוסיף חודש ויום.
 משיבה הגמרא: אִם בָּן, וְיוֹרֵה שָׁנָה מֵאֵי אֶהְיִי – מה הועילה הגזירה
 שוה המדומה את דין ערכין למנין הלויים, והרי אף ללא הגזירה שוה
 היינו יודעים שיש להוסיף יום אחד מעצם לשון 'ומעלה'. אלא ודאי
 באה הגזירה שוה להוסיף חודש ויום אחד.
 אגב הנידון בשנים האמורות בערכין, מביאה הגמרא דינים נוספים
 השייכים למנין שנים: תֵּנּוּ רִבְנָן, 'שָׁנָה הָאֱמוּרָה בְּקִדְשִׁים –
 בקרבנות, כגון (במדבר כג ח) 'בְּבָשִׁים בְּנֵי שָׁנָה' בקרבן הנמיד, וכן
 'שָׁנָה הָאֱמוּרָה בְּבֵית עֲרֵי חוּמָה' – המוכר בית בעיר מוקפת חומה,
 שיכול לפדותו רק בתוך השנה הראשונה למכירתו, שנאמר (ויקרא
 כה ל) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מֵלֵאת לוֹ שָׁנָה תְּמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בְּעִיר
 אֲשֶׁר לוֹ חֲמָה לְצִמְיַתָּהּ לִקְנָה אֹתוֹ לְדִרְתָּיו לֹא יֵצֵא בְּיָבֵל. וכן 'שְׁתֵּי
 שָׁנִים' שֶׁבְשָׁדָה אַחוּזָה – המוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול אותה
 מהקונה עד שיעברו שתי שנים, שנאמר (שם פסוק טו) בְּמִסְפַּר שְׁנֵי
 תְּבוּאוֹת יִמְכַר לָךְ, ו'שְׁנֵי' הוא לשון רבים, ומיעוט רבים שנים. וְשֵׁשׁ
 שָׁנִים' שֶׁבְעֶבֶד עֲבָדִי, שיוצא לאחריהם לחופשי, שנאמר (שמות כא
 ב) שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעַת יֵצֵא לְחֻפְשֵׁי חָנֹּס. וְכֵן שָׁנִים שֶׁנֶּאמְרוּ
 בְּכַן וְשֶׁנֶּאמְרוּ בְּכַת, בּוֹלֵן 'מַעַת לַעַת' – מיום ליום ומשעה לשעה,
 שרק לאחר שיגיע שוב אותו תאריך ואותה שעה נחשב הדבר
 שעברה שנה, ואין אומרים שכשיגיע חודש תשרי נחשב שהסתיימה
 השנה הראשונה ומתחילה השנה השנייה, אף אם לא עברה שנה
 שלימה, אלא יש צורך שתעבור שנה ממש.
 הגמרא מבארת מהיכן לומדים שבכל הנידונים המובאים בברייתא
 יש צורך בשנים 'מעט לעת'. מבררת הגמרא: 'שָׁנָה הָאֱמוּרָה
 בְּקִדְשִׁים', מְנַלְן שהיא מעט לעת. מבארת הגמרא: אֱמֵר רַב אֶהָא
 בְּרַי יַעֲקֹב, אֱמֵר קְרָא, 'כִּבְשֵׁ בֶן שָׁנָה' (ויקרא יב ו), ומשמע שיהא
 הכבש בן שָׁנָה שְׁלוֹ, וְלֹא בֵּן שָׁנָה שְׁלַל מְנַלְן עוֹלָם, שאם היתה זו
 שנה של מנין עולם, והיינו שעדיין לא הגיע חודש תשרי, אם כן אחר
 חודש תשרי דינו כִּבְן שָׁנָה, אך כיון שכונת התורה לשנתו שלו, אם
 כן כל זמן שלא עברה עליו עצמו שנה שלימה מעט לעת מוזמן
 שנולד, דינו כִּבְן שָׁנָה.
 ממשיכה הגמרא ומבארת: 'שָׁנָה הָאֱמוּרָה בְּבֵית עֲרֵי חוּמָה' היא
 'מעט לעת', דְּכִתִּיב (שם כה כט) 'עַד תֵּם שָׁנַת מִמְּכָרָה, ומשמע שנה
 לפי זמן מִמְּכָרָה שְׁלוֹ, וְלֹא שָׁנָה לְמִנְיָן עוֹלָם.
 'שְׁתֵּי שָׁנִים שֶׁבְשָׁדָה אַחוּזָה' אף דין מעט לעת, דְּכִתִּיב (שם פסוק טו)
 'בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְּבוּאוֹת יִמְכַר לָךְ, ולכאורה קשה, כיון שנאמר 'שְׁנֵי',
 והיינו שנתיים, מדוע הוצרכה התורה לכתוב 'תבואות'. אלא בא
 הפסוק ללמד ששְׁנֵי שָׁנִים שָׁאֵם הַקּוֹנֵה את השדה אֵשֶׁר לְשֵׁל
 תְּבוּאוֹת בְּשְׁנֵי שָׁנִים, כגון שמכר לו את השדה בניסן כשהיא מלאה
 תבואה, וקצרה ואכל תבואה ראשונה, ובתשרי זרעה שוב ובניסן
 אכל תבואה שנייה, ובתשרי של שנה השנייה חזר חרעה, ובניסן מיהר
 לקצרה קודם תאריך המכירה, נמצא שכשבא המוכר לפדותה, אינו
 מגרע מחשבון השנים אלא שנתיים, על אף שהקונה הספיק לאכול
 בזמן זה שלוש תבואות. ודין זה שייך רק אם נאמר ששנתיים אלו דין
 מעט לעת, אבל אם בתשרי כבר נחשב שעברה שנה אחת, ובתשרי
 שאחריה נחשב שהסתיימה שנה שנייה, לא יספיק לאכול שלש
 תבואות.
 'שֵׁשׁ שָׁנִים שֶׁבְעֶבֶד עֲבָדִי' הרי דין מעט לעת, דְּכִתִּיב (שמות כא ב) 'שֵׁשׁ
 שָׁנִים יַעֲבֹד וּבְשִׁבְעִית', ומשמע וְיִמְנִין דְּבִשְׁבִיעִית נְמִי יַעֲבֹד –
 ישנם אופנים שאף בשנה השביעית יעבוד, כגון שנמכר לעבד
 באמצע שנה, שאף אחר שהגיעה השנה השביעית למנין העולם
 עדיין הוא עובד, כיון שעדיין לא הסתיימו שש שנים מעט לעת.
 מבררת הגמרא: מה שאמרו בברייתא 'וְשֶׁבֶן וְשֶׁבֶת, בּוֹלֵן מַעַת
 לַעַת, לְמֵאֵי הִילָכָה – לענין מה נאמרה הלכה זו. מביאה בזה
 הגמרא שני ביאורים: אֱמֵר רַב יִגְדֵל אֱמֵר רַב, לְעֶרְכִין – לענין ערך

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' ב

1 של אדם שמשנתנה כשהוא בן חמש וכן עשרים וכן ששים, שאין
 2 הולכים בזה אחר מנין שנות העולם, אלא מעת לעת מזמן לידתו של
 3 אותו אדם. ורב יוסף אמר, לפרקין דיוצא דופן - לענין האמור
 4 בפרק יוצא דופן, במסכת נדה (מה:), שילד בן שנים עשרה שנה
 5 וילדה בת אחת עשרה שנה נדריהם נבדקים, שאם יודעים לשם מי
 6 נדרו נדריהם חלים, וכן שלש עשרה ובת שנים עשרה נדריהם
 7 קיימים. וכן נאמרו שם דינים רבים נוספים התלויים בשנותיהם של בן
 8 ובת, ולגבי כולם אין הולכים אחר מנין שנות העולם, אלא מעת לעת
 9 מזמן לידתם.
 10 הגמרא מבררת האם יש כאן מחלוקת: אמר ליה אבוי לרב יוסף,
 11 מי פליגיננו - האם אתה ורב חולקים, שלדבריך בערכין אין מונים
 12 את השנים מעת לעת, ואילו לדברי רב בדינים שנאמרו בפרק יוצא
 13 דופן אין מונים את השנים מעת לעת.
 14 אמר ליה רב יוסף לאביי, לא - אין אנו חולקים, אלא אנא אמרי
 15 תדא, והוא אמר תדא - אני אמרתי דין אחד שלגביו מונים את
 16 השנים מעת לעת, ורב אמר דין אחד שלגביו מונים את השנים מעת
 17 לעת, אך כל אחד מודה לדברי חברו.
 18 מוכיחה זאת הגמרא: ה"ב נמי מקתפרא - כך גם מסתבר לומר,
 19 שאין כאן מחלוקת. דאי סלקא דעתך פליגי - שאם תעלה בדעתך
 20 לומר שהם חולקים, ומאן דאמר - ורב שאמר ששנותיהם של בן ובת

21 הן מעת לעת לערכין, לא אמר שהן מעת לעת לענין הדינים
 22 האמורים בפרק יוצא דופן. אם כך קשה, והאמר רב - והרי רב
 23 עצמו אמר בפרק יוצא דופן (שם מז:), הילכתא בבבולא פירקא -
 24 שההלכה בכל הדינים האמורים בפרק זה ששנות הבן והבת הן מעת
 25 לעת.
 26 הגמרא מבררת מדוע באמת נקטו רב ורב יוסף שני דינים שונים
 27 בביאור 'שבבן ושבת': ואליא, למאן דאמר - לרב, שאמר שכוונת
 28 הברייתא לערכין, מאי טעמא לא אמר שכוונתה לענין הדינים
 29 האמורים בפרק יוצא דופן, והרי הוא טובר גם שם שיש צורך שיהיו
 30 הזמנים מעת לעת. משיבה הגמרא: הסתבר לרב לפרש את השנים
 31 'שבבן ושבת' דומיא דהנהך - בדומה לשאר השנים המוזכרות
 32 בברייתא, מה הנהך דכתיבא, אף הנהך דכתיבא - כשם ששאר
 33 השנים המוזכרות בברייתא כתובות בתורה, אף שנים 'שבבן ושבת'
 34 כתובות בתורה, והיינו לענין ערכין, שכן השנים שבפרק יוצא דופן
 35 אינן כתובות בפירוש בתורה.
 36 ממשיכה הגמרא ומבארת: ואידך - ורב יוסף, אינו מבאר השנים
 37 'שבבן ושבת' לענין ערכין, כיון דאי סלקא דעתך דכתיבא - אם
 38 תעלה בדעתך לבאר את הברייתא בשנים הכתובות בתורה, כלומר
 39 בערכין, אם כן תקשה לשון הברייתא, האי - וכי הלשון המתאימה
 40 היא 'שבבן ושבת',